

רשימות

בפרשת השבוע

פרשת בא

פרק י"א פסוק ב'

דבר נא

רש"י: אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם [ברכות ט].

כאן בציוו נאמר רק שישאלו ממצרים "כלי כסף וכלי זהב", ואילו לקמן [בפרק י"ב פסוק ל"ה] כשהשאלו בפועל נאמר שהשאלו "כלי כסף וכלי זהב ושמלות", ורש"י שם הביא מהמכילתא ששמלות הוא הדבר הכי חשוב ששאלו ממצרים, ודבר זה צריך ביאור שהרי לא ציוו להשאל שמלות? [אפילו שבהתגלות הראשונה של ה' אל משה במדבר סיני נאמר גם שמלות, לעיל פרק ג' פסוק כ"ב].

י"ל שצוה אותם רק על כלי זהב וכסף כיון שזאת היתה ההבטחה לאברהם אבינו, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ולזה חשוב שישאלו את הכלי כסף וכלי זהב [ולקחו כלים אלו ממצרים ושמו אותם על החמורים, כמו שמובא ברש"י שמות יג, יג], ועל זה נאמר אצלינו רק כלי כסף וכלי זהב, מה שאין כן בני ישראל עצמם לקחו מהם גם שמלות, שחשבו על צרכיהם במדבר, וזה היה הדבר הכי חשוב להם ליציאה, שלא היו יודעים שהענן יגהץ את מלבושם, ואולי גם השתמשו בהם לקראת מתן תורה בשמלות הנוספות כשכבסו את הראשונות, והיו צריכים ללבוש אחרים במקומם, שנאמר [שמות י"ט י'] "וכבסו שמלותם", [או אולי כבסו אותם כשנמצאים עליהם], והרי ידעו שיעבדו את ה' במדבר, וצריך לשם כך להתקדש ולהטהר ולכבס בגדיהם, [לכן אצל יעקב אבינו (בראשית לה, ב) נאמר "החליפו שמלתיכם", כיון שהיו בידם עוד שמלות, וכן לא היה מועיל רק לכבסם, כי הם היו של ע"ז, אך כאן במתן תורה מספיק היה לכבסם], אך מצד שני אין לו ערך כספי רב, כמו כסף וזהב, ולכן נאמר שבני ישראל [וכן לעיל ג, כב, שיקחו] לקחו גם שמלות ממצרים.

[וראה עוד בחומש דברים פרק ב' פסוק ל"ד ברש"י ד"ה מתים, ועיין גם בבעל הטורים לעיל פרק ג' פסוק כ"ב בד"ה ושמלות, ששמלות כל אחד לקח שתיים, אחד למלבוש ואחד לצרור בו הבצק].

ואם תקשה לך שהרי מובא בחז"ל [מדרש שיר השירים (א נד) על הפסוק "תורי זהב נעשה לך"] שביזת הים היתה בדרגה איכותית יותר מביזת מצרים, ואם ביזת מצרים היא כמו כסף, אז ביזת הים היא כמו זהב, ואם כן הרי יתקיים בהם שיצאו ברכוש גדול ואיכותי יותר מאוחר יותר בביזת הים, והרי בביזת הים בני ישראל רצו אותה מאוד ולא רצו לעזוב אותה עד שמשה רבינו היה צריך להסיע אותם משם כמובא בחז"ל, מה שאין כן במצרים לא רצו לקחת כסף וזהב מהמצריים, שכך משמע בפסוקים שהקב"ה היה צריך לבקש מהם שילכו למצריים, וכן כתוב אצלינו ברש"י "אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם", ואם כן לא היה כביכול טענה לאברהם אבינו שלא יצאו ברכוש גדול?

אך י"ל שאכן כך היה רק מאוחר יותר בים סוף אחרי היציאה מארץ מצרים, אך ההבטחה של הקב"ה לאברהם אבינו היתה על היציאה ממצרים, שהיתה קודם, שנאמר בהבטחה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", שהיציאה ממצרים תהיה ברכוש גדול, ואינו דומה יציאה עם רכוש, ליציאה בלא רכוש, כיון שיציאה עם רכוש היא יציאה הרבה יותר משמחת, אפילו שהרכוש בים יהיה שווה ואיכותי יותר. [ואף שחז"ל אמרו על מכת דם (שמות רבה ט י) "מכאן העשירו ישראל", אם כן כבר העשירו קודם ליציאה ממצרים? י"ל שעדיין לא היה זה בבחינת רכוש גדול המובטח לאברהם אבינו, ודע עוד שהבטחה זו של "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לאבות הקדושים, חוץ מזה שהיא תתקיים עד תום, הקב"ה רצה גם שכולם יראו שהבטחה זו נתקיימה, שכך משמע לקמן בפרשת חקת שזאת הסיבה האמיתית שהקב"ה צוה לשלם לאדום על המים בכסף מלא תמורת המעבר בארצם, והוא להראות להם שנתקיים ההבטחה לאבות "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", שכך נאמר במדרש רבי תנחומא (חקת יב) - "נעברה נא בארצך וגו' מי באר, מי בורות היה צריך לומר, למדך תורה דרך ארץ, שההולך לארץ שאינו שלו ויש בידו צרכיו, לא יאכל ממה שיש בידו, אלא שלו יהא מונח, ויקנה מן החנוני, בשביל להנותנו, כך אמר להם משה, הבאר עמנו, ומן אנו אוכלין, לא תאמר שאנו מטריחין עליך, שכר אתה עושה לעצמך, וכך אמר לו הקב"ה למשה "אכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם", ומשה אמר להם לישראל, היתירו להם כספכם, שלא יאמרו עבדים היו ועניים הם, הראו להם עשרכם וידעו שלא יאמרו הפסדתם בשעבוד, שכבר אמר הקב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, וידעו שאין אתם חסרים כלום].

פרק י"א פסוק ז'

לא יחרץ כלב לשונו

צריך להבין מדוע רק כאן במכת בכורות נאמר ש"לא יחרץ כלב לשונו", ולא במכות אחרות?

אפשר לתרץ זאת על פי דברי הפסיקתא זוטא [כאן] וז"ל "כדי שלא יתעכבו ישראל מחמת הכלבים, שהיו ישראל נחפזים לצאת, והיו רצים ונחפזים מבית לבית לקבל נכסיהם", פירוש: כיון שרוצים לצאת ממצרים ומהר, ולוקחים את כל כליהם, וכיון שמיהרו מאוד, היה חשש שהכלבים יפריעו להם בדרכם, לכן קבלו הבטחה שלא יחרץ כלב לשונו. [נסתמו את פיהם, כמו שמצינו בתרגום למגילת אסתר (ה' י"ג) שאמרו להמן שאין לזרוק את מרדכי חי לכלבים, כי כבר נסתם פיהם של הכלבים בארץ מצרים לבני ישראל]. עוד י"ל שלא מדובר רק על כליהם ונכסיהם של היהודים, אלא גם על הכלים של המצריים, שהרי קבלו כאן ציווי שילכו לבתי המצריים לשאול כלי זהב וכלי כסף, לכן היו צריכים דוקא כאן לברכה זו, כיון שנכנסו לבתי המצריים להשאיל ולקחת את הכלים היקרים ביותר, ומה עוד שהכלבים שומרים במיוחד על כלים יקרים אלו, ואפילו שהבעלים שלהם לבסוף יסכימו שיקחו את הכלים, שהרי ה' נתן את חן העם בעיני מצרים, אך עדיין הכלבים יכולים לעכב בדבר, לכן היו צריכים כאן הבטחה זו.

פרק י"ב פסוק כ"ז

ויקד העם וישתחוו

רש"י: על בשורת הגאולה, וביאת הארץ, ובשורת הבנים שיהיו להם.

הדברים צריכים ביאור, מילא בשורת הגאולה והארץ הם בשורות גדולות שלא היו להם עד כה, והם מחכים ומייחלים להם הרבה זמן, אבל בשורת הבנים מדוע הוא בשורה להם, הרי היו להם ששה בכרס אחד, כמו שכתוב לעיל [א' ז', ובמדרש מובא אף מספרים גדולים בהרבה], וכי אלו לא הספיקו להם?

אלא י"ל שאינו דומה ילדים הגדלים במצב גאולה לילדים הגדלים במצב עבדות, ואין לך נחת גדולה מזו שנותן האב לבניו הרבים את כל צרכם, ולכן היא בשורה גדולה ומוזכרת לאחר בשורת הגאולה והארץ, שרק אז אחרי שיגאלו וירשו את הארץ וישבו בה, היא בשורה גדולה שבגללה קד העם והשתחוו.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com